

„Když jsem žila v Madridu, bydlela jsem jen pár ulic od Musea del Prado, takže časté návštěvy jedné z nejkrásnějších sbírek na světě byly příjemnou povinností. Narazila jsem tam také na zvláštní obraz Panny Marie, které z odhaleného prsu stříká mléko dlouhým proudem přímo do úst modlícího se mnicha. Bylo to vidění svatého Bernarda z Clairvaux od Alonsa Cana.

V té době mě kojení vůbec nezajímalo a Cano nebyl můj oblíbenec z Prada, ale ten výjev byl fascinující, mírně erotický a v našich střeoevropských končinách naprosto nevídaný. Navíc jsem se tu s ním setkala i na několika dalších obrazech. Viděla jsem ho tolikrát, že byl dokonale nahraný v mé mysli. A po letech, když jsem sama začala dělat záznamy proudem mléka na papír, jsem si na něj samozřejmě vzpomněla. Takže mi to přišlo vlastně „normální“...“

Tělo přečteme okamžitě. Pohlaví, stáří, poškození, síla. Stačí jediný pohled a každý už zhruba ví, jak má tomu druhému rozumět. I těhotná žena se samozřejmě mění v takové bleskové sdělení, a dokonce se na jeho základě stává pro druhé podstatně srozumitelnější, než v tu chvíli bývá sama sobě.

Jana Kasalová si začala v průběhu těhotenství obkreslovat proměny vlastního těla nejspíš právě z údivu, že je najednou takto čtena. Že se mění ve znak, který sama do té doby znala jen jako vnější pozorovatel: *„Sledovala jsem, jak se mi zvětšují prsa a břicho mi narůstá jako nějaký cizí objekt, a velmi silně jsem toužila tyto změny zachytit, vyfotografovat, zaznamenat kresbou, a tak přenést na papír ten měnící se stav, to jiné tělo.“*

Zaměřila se na obrysy, takže postupovala vlastně jako typograf, který soustředěně sleduje přechod jednoho písmena v písmeno jiné – sice podobné, ale se změněným významem. Určitým překvapením přitom bylo, že ji tento postup přivádí k modelu, který už dobře znala ze své předchozí práce (cyklus *Mapy pozemské / Tabulae terreae*, 2002–2004). Jednotlivé obrysy se totiž řadily k sobě způsobem nápadně připomínajícím vrstevnice na mapách: *„Nešlo přehlédnout, že tím opakováním, postupným množením a šrafováním se moje kresby mění v jakési krajiny.“*

Zakreslování krajín do map je ovšem odedávna spjata s potřebou zanášet hranice: přesně vyznačit, kde končí jedno území a začíná druhé. A právě tato otázka ve stavu těhotenství v podstatě pozbývá smyslu, protože se nedá přesně určit, kde končí „moje“ a začíná „tvé“. Zkušenost toho, že jedno tělo spíš pozvolna přechází v druhé, než aby s ním ostře hraničilo, dokonce nastávající matky občas přivádí až k závatnému pocitu, že nějak takhle se ve skutečnosti rozplývají jakékoliv dělicí čáry mezi lidmi. Že těla žen a mužů nejsou víc než prostředníky a jednotlivé postavy působí jako znaky hlavně proto, aby se poslušně skládaly v jakýsi text, který se tu píše odedávna a zní nám jako zákon.

Studie těla pojmenované *De Humani Corporis Fabrica* (2009) tak získaly přirozený protějšek v cyklu „psaných“ kreseb *In the Beginning* (2010–2011). Spojení dvou nebo tří slov se zde vynořují z nedozírného grafického moře jako zárodečné shluky, které se teprve postupně rozvinou ve složitější sdělení. Kasalová sice zvolila útržky vět z prvních kapitol knihy Genesis a z příkázání Desatera, ale něčím jako by spíš bezděčně oživovala postřehy předsókratovských filozofů, nazírajících svět jako postupné zahušťování původně zcela beztvarych látek: *„Z těchto odlučujících se věcí se sráží země, neboť z mraků se odlučuje voda, z vody země, ze země pak se chladem srážejí kameny a ty vystupují více než voda,“* učil Anaxagoras (zlomek B16).

Pocit, že i psané slovo se vynořuje postupně, jako by bylo vyvoláváno z mlhavé neztetelnosti, odkazuje mimo jiné k dětským hrám: „*Když jsem ještě neuměla číst a psát, hrála jsem si na to, že píšu dlouhý dopis, a napodobovala jsem po svém, co jsem viděla v rádcích knih,*“ připomněla si autorka. „*Myslím, že by se to vlastně dalo přirovnat k meditaci. Linky šrafur plynou jako řeka, mluva, kniha nebo jako výšivka. Ten opakující se rukodělný proces mě dostával do absolutního zklidnění.*“

O naléhavé potřebě zklidnění koneckonců vypovídají i jednoduché zásady, které si Jana Kasalová vštěpovala v době, kdy už pečovala o narozené dítě: „*Nemám potřebu kombinovat. Musím se soustředit.*“ K tomu, aby si tento zápis pořídila mateřským mlékem, se rozhodla navzdory všem úvahám, jestli to je nebo není něco nového pod sluncem. Vedla ji podstatně přesvědčivější pohnutka: „*Psala jsem sama sebou.*“ Vždyť byla doslova zaplavena látkou, která se kupodivu dala využít zcela bez ohledu na původní určení, a přece, ať už posloužila výtvarnému gestu nebo slovnímu sdělení, zůstávala přímou stopou těla. „*Připadala jsem si jako Pollock, když jsem ty přebytky mléka posílala na papír.*“

V cyklu kreseb mateřským mlékem si tak Jana Kasalová mohla přesvědčivě prožít svou přítomnost v díle, které jinak jen těžko dokázala mít pod kontrolou. „*Nedostatek spánku, vyčerpání a nemožnost soustředit se byly tak silné, že jediné tyto malé záznamy mi mohly potvrdit, jestli vůbec existuju tady a teď.*“

Ale svou roli bezpochyby hrálo také tušení, že ten zvláštní „stav“ není navždycky. Že významy, které jsou právě teď živé – a to dokonce do té míry, že se dají ověřit i na vlastním těle – možná za čas ztratí svou naléhavost, pokud vůbec nepřestanou být srozumitelné. Zdá se, že Jana Kasalová se tu vrátila k jednomu z nejstarších důvodů, proč vůbec něco kreslit nebo psát. Vždyť umění kdysi nejspíš vzniklo z potřeby podat zprávu o nějakém jedinečném „stavu“ těm, kdo v něm sami nejsou. Kdo byli, jsou nebo budou někým jiným než je to, co právě teď samo sebe píše, samo sebe kreslí.

Jaromír Typlt